

ҚЫСҚАША АНАЛИТИКАЛЫҚ АНЫҚТАМА

Техникалық мониторинг департаментінің қызметінде

сыбайлас жемқорлық тәуекелдеріне ішкі талдау қорытындысы бойынша

2021 жылғы желтоқсанда «Қазақстан Тұрғын үй Компаниясы» акционерлік қоғамының (бұдан әрі – Компания, Бірыңғай оператор) Комплаенс-бақылау қызметі инжинирингтік компаниялармен (бұдан әрі – ИК) шарт жасасу және олардың есептерін талдау бөлігінде Техникалық мониторинг департаментінің (бұдан әрі - ТМД) қызметінде сыбайлас жемқорлық тәуекелдеріне ішкі талдау жүргізді.

Сыбайлас жемқорлық тәуекелдеріне ішкі талдау барысында ИК-ны таңдаудың жетілмеген және ашық емес рәсімдерімен, өз қалауы бойынша шешім қабылдауға мүмкіндік беретін жауапты тұлғалардың кең дискрециялық өкілеттіктерімен байланысты бірқатар проблемалар анықталды.

Мұның бәрі ТМД қызметінің тиімділігіне теріс әсер етіп, сыбайлас жемқорлық және беделді тәуекелдерді іске асыруға әкелуі мүмкін.

ИК-мен шарт жасасу рәсімі

«Тұрғын үй құрылысына үлестік қатысу туралы» Қазақстан Республикасы Заңының (бұдан әрі - Заң) 26-бабы 2-тармағының 3-тармақшасына сәйкес Бірыңғай оператор құрылыс барысын бақылауды, сәулет, қала құрылысы және құрылыс саласындағы мемлекеттік нормативтердің сақталуын, сондай-ақ жобалау-сметалық құжаттамаға сәйкес ақшаның нысаналы пайдаланылуын қамтамасыз ету үшін ИК-мен шарт жасасуға міндетті.

Компанияның ішкі қағидаларына сәйкес уәкілетті компания (бұдан әрі - УК) ИК таңдауды дербес жүргізеді, бұл ретте қағидаларда немесе басқа құжаттарда іріктеу тәртібі регламенттелмеген, бұл УК үшін пайда алу мақсатында ИК-ны еркін таңдау жағдайларын жасайды.

Нәтижесінде, елімізде 1,5 мыңнан астам компания болса, бірнеше ірі ИК жобалардың барлық пулының 70%-дан астамы бойынша техникалық қадағалау қызметтерін жүзеге асырды.

Бұл жағдайда құқықтық алшақтық (құқықтық актіде немесе ішкі құжатта белгілі бір мәселені құқықтық реттеудің болмауы) және дискрециялық өкілеттіктердің кеңдігі (өкілеттіктің шегін анықтау мүмкін емес) сияқты сыбайлас жемқорлық факторлары қарастырылады.

Компания тек УК таңдаған ИК-нің заң талаптарына сәйкестігін тексереді және УК және ИК-мен үш жақты шарт жасасады.

2021 жылдың наурызына дейін Компания ашық конкурс өткізу арқылы ИК таңдауды жүзеге асырғанын айта кету керек, УК-ға осы рәсімді беру адал немесе байланысты ИК-ны таңдауға, құрылыс сапасына, үлескерлердің ақшасын мақсатты пайдалануға бақылауды әлсіретуге және беделді тәуекелді іске асыруға әкелуі мүмкін.

Компания ережелерінде Заңда белгіленген ИК-ға қойылатын талаптар келтірілген. УК таңдаған ИК-ның сәйкестігін тексеруді Компанияның

құрылымдық бөлімшелері жүргізеді және бекітілген нысанға сәйкес ТМД-ға қорытынды ұсынады.

Қорытынды нысандарын зерделеу кезінде қағидалардың талаптарымен сәйкессіздіктер анықталды, нәтижесінде басым ережені таңдау жауапкершілігі орындаушыға жүктеледі (сыбайлас жемқорлық факторы – ішкі құжаттар ережелерінің қайшылығы).

Компания қағидаларының, сондай-ақ Заңның 21-бабы 6-тармағының 2) тармақшасының талаптарына сәйкес аттестатталған сарапшыларға құрылыс салушымен немесе уәкілетті компаниямен және тұрғын үй құрылысына үлестік қатысудың өзге де қатысушыларымен еңбек, қаржылық немесе өзге де тәуелді қатынастарда болуға тыйым салынады.

Ережеде де, Заңда да осы мәселені реттейтін ережелер жоқ (мысалы, қызмет түрлері, ескіру, растау тәсілдері), бұл заңсыз пайда алу мақсатында жағдайларды ерікті түрде анықтауға мүмкіндік береді (сыбайлас жемқорлық факторы – құқықтық алшақтық).

Ережелер мен Заң талаптарының сақталуын тексеру УК-дан талаптардың сақталуы туралы растау хатын талап етумен шектеледі, сондықтан орындаушының таңдауы бойынша бұл мәселе зерттелмеген күйінде қалуы мүмкін.

ИК есептерін талдау процедурасы

Заңның 21-бабының 3-тармағына сәйкес ИК уәкілетті орган бекіткен нысанға сәйкес ай сайын көппәтерлі тұрғын үй құрылысының барысына мониторинг жүргізу нәтижелері туралы есепті Бірыңғай операторға ұсынуға міндетті.

Заңның 2-тармағының 3) тармақшасына сәйкес негізгі міндеттерді орындау үшін Бірыңғай оператор, оның ішінде ИК есептеріне талдау жүргізу жөніндегі функцияларды орындайды.

ИК есептерін талдау рәсімі Компанияның ішкі қағидаларында (бұдан әрі – Мониторинг қағидалары) регламенттелген.

Мониторинг қағидаларына сәйкес, дұрыс емес деректер немесе сәйкессіздік анықталған жағдайда ТМД ұсынылған есептерге ескерту жасай алады, есепті жою мерзімімен пысықтауға қайтара алады, бұл ретте қағидаларда қайтару кезінде дәлелді хат беру туралы талап жоқ.

Нәтижесінде, ТМД-і есептерді пысықтауға қайтару туралы жекелеген хаттарда қайтару себептерін нақтыламайды және сәйкессіздіктерді сипаттамайды, мәліметтерді көрсетпей хатта тек «3, 7, 9-кестелерді түзету қажет», «3, 4, 5, 6, 9 кестелер дұрыс толтырылмаған», «3-ші кестені түзету» деген тұжырымдарды көрсетумен шектеледі.

Мұндай ескертпеден есепті қай бөлікте пысықтау қажеттігі анық емес, осындай негіздер бойынша есептерді пысықтауға шексіз қайтаруға болады, сыбайлас жемқорлық құқық бұзушылықтарды іске асыру тәуекелдері бар (сыбайлас жемқорлық факторы – дискрециялық өкілеттіктердің кендігі).

Айта кету керек, ИК-ға үш реттен артық дұрыс емес есеп беру инжинирингтік қызмет көрсету шартын бұзу үшін негіз болып табылады (Мониторинг ережелеріне сәйкес).

Талдау нәтижесі бойынша Компания сыбайлас жемқорлық тәуекелдерін жою үшін ішкі қағидаларға өзгерістер енгізді, ИК іріктеу рәсімі толығымен цифрландырылды, www.mitwork.kz порталы арқылы ашық конкурс тәсілімен электрондық түрде мемлекеттік сатып алу рәсімдеріне ұқсас жүргізіледі. Нәтижесінде онлайн конкурс өткізу кезінде тек бір объект бойынша 12-ге дейін инжинирингтік компания қатысады.
